

Dr. Cand. phil. H. Vier

*fra
d
Forf*

Forslag

til

Forbedring af Natrenovationssystemet
i Kjøbenhavn

af

C. Søller.

b

Trykt som Manuskript.

Kjøbenhavn.

Forfatterens Forlag.

1893.

~~08.6985~~

~~5454~~

~~A~~

Indsendt til Københavns Magistrat
den 1ste Marts 1893.

5267

Indledning.

At Indførelsen af et helt nyt Renovationssystem — det være baseret paa Vandklosetter, Tørvemelsklosetter eller det Liernurske Princip — for Tiden ikke paa én Gang lader sig realisere i en By som Kjøbenhavn, turde være en aldeles ubestridelig Kjendsgjerning, uden at jeg dog paa dette Sted skal indlade mig paa at fremsætte de Betæneligheder, jeg for mit Vedkommende nærer lige over for disse Systemer i vor tæt bebyggede og tæt befolkede Hovedstad.

Da det imidlertid af sanitære Hensyn og specielt for Øjeblikket paa Grund af Faren for en Koleraepidemi, der ifjor var os saa nær paa Livet, maa anses for en tvingende Nødvendighed, at vi hurtigst muligt paa alle Maader arbejde paa at sikre os i den Retning, ligger det nærmest for at søge indført Forbedringer af det i mange Henseender særdeles mangelfulde Tøndesystem, der siden Begyndelsen af Halvfjerserne har existeret her i Byen, og naar jeg i Henhold hertil igjennem nærværende Forslag tror at kunne paapege de Punkter, paa hvilke der hovedsagelig kan gjenføres Forbedringer, maa jeg forudskikke Følgende til Støtte for min Kompetence til at give mit Besyv med i dette særdeles betydningsfulde Sundhedsspørgsmaal:

I Aaret 1856 blev jeg efter 10 Aars Virksomhed under Kjøbenhavns Opdagelsespoliti af den samlede Magistrat ansat som Tilsynsmand ved Renovationsvæsenet, der i Størsteparten af Byen var baseret paa Grubesystemet, og i denne Egenskab kontrollerede jeg paa det Offentliges Vegne enhver, i Begyndelsen frivillig, senere paabudt Forandring af Latrinerne til Tøndesystemet, hvilken var gennemført saa godt som over hele Byen i Midten af Halvfjerserne.

Da jeg i 1872 modtog Ansættelse som Driftsinspektør ved Kjøbenhavns Renovationskompagni, vedblev jeg efter Overenskomst med Myndighederne at kontrollere og attestere den lovmæssige indvendige Indretning af Retiraderne i enhver nyopført Ejendom, indtil Brolægningsvæsenet for faa Aar siden overtog Kontrollen med Afløbene, medens Tilsynet med den øvrige indvendige Indretning bortfaldt.

Det er en Selvfølge, at jeg i Løbet af disse 37 Aar har haft rig Lejlighed til at høste praktiske Erfaringer og erhverve mig et ualmindeligt Lokalkjendskab til Byens Ejendomme og specielt disses Latrinforhold, og naar jeg samtidig ikke har forsømt paa forskellige Maader at gjøre mig bekjendt med og indhente Oplysninger om Renovationsforholdene i Udlandets større Byer, tror jeg, at nærværende Forslag i sin Helhed eller delvis vil vise sig at indeholde brugeligt Stof til Forbedring af vor Bys mangelfulde Tøndesystem og hvad dermed staar i Forbindelse.

I. Retiraders og Klosetters Indretning.

Alle Retirader i Gaardene saa vel som Klosetter i Etagerne i Kjøbenhavn og Forstæder, hvor der er eller bliver nedlagt underjordiske Spildevandsledninger, indrettes efter bestemte Regler til Adskillelse af de flydende og faste Dele, saaledes at Urinen løber til Kloakledningen, medens de faste Exkrementer optages i Beholdere, der som hidtil bortføres om Natten i lukkede

Vogne til Gjødningsoplagene i Lersøen eller ved Kløvermarksvejen paa Amager, for derfra at sælges til Landbrugerne.

Dette Princip, at adskille det Flydende fra de faste Exkrementer i Retirader, er ingenlunde af nyere Dato, men tvertimod meget gammelt, idet Retiraderne i Kule- eller Grubeperioden for 50—60 Aar tilbage vare saaledes indrettede, at Urinen, hovedsagelig gennem en Trærende under Sæderne, løb bort i de aabne Rendestene, medens Exkrementerne opsamledes i Gruberne.

Indførelsen af Tøndesystemet begyndte med et Forsøg paa ved Hjælp af to ovenpaa hinanden stillede smaa Kasser at adskille de flydende fra de faste Dele; men da dette Projekt viste sig at være aldeles mislykket, gik man over til runde Trætønder, der optog Alt og bortførtes i lukkede Vogne.

I Aaret 1859 forsøgte Fabrikant Marino fra Stockholm atter at faa indført et Latrinsystem baseret paa Adskillelse af de flydende fra de faste Dele, og efter Anbefalinger fra Læger og Videnskabsmænd blev der ogsaa i en Del Ejendomme indrettet de saakaldte Marinos Klosetter baade i Gaarde og Etager, men med Hensyn til Gaardklosetterne efter Adskillelssystemet viste det sig snart, at disse ikke vare heldige; dels passede Konstruktionen ikke til vore Forhold eller til de Fordringer, der i sanitær Henseende stilles til et saadant System, dels savnedes en væsentlig Betingelse for Adskillelsen, nemlig underjordiske Kloakledninger til Optagelse af det Flydende.

Marinos Klosetter i Etagerne vandt derimod mere Indgang, idet Konstruktionen passede bedre, og Urinen, der skiltes fra Exkrementerne, løb ned i en under Urintragten anbragt mindre Beholder, som stadig blev tømt af Beboerne selv, i de allerfleste Tilfælde ved Afhældning i Kjøkkenvadskan, og er det væsentlig denne Slags Klosetter, der eksisterer den Dag idag overalt i Kjøbenhavn oppe i Husenes Etager.

Ved Marinos Klosetter havde man imidlertid høstet den Erfaring, at naar Urinen blev udskilt fra de faste Exkrementer, blev den ilde Lugt ved disse betydelig formindsket, og som Bevis herpaa kan anføres, at Marino lod Tønderne med de faste Exkrementer transportere paa en aaben Enspændervogn til et stort Skur paa Toldbodvejen ud imod Gaden, hvor de henstilledes uden at være tildækkede, i den Hensigt, at den faste Gjødning herfra uden Videre skulde sælges til Landbrugere. Her henstode nu Tønderne en Tid, uden at der sporedes nogen ilde Lugt, indtil en skjøn Dag Politiet blev bekendt med Sagen og nedlagde Forbud imod Skurets Afbenyttelse til Latrinoplæg, og det uagtet baade Sundhedspolitiet, Stadsfysikus og flere andre Læger erklærede, at der i Skuret ikke kunde spores nogen ilde Lugt af de fulde Tønder.

En af mine væsentligste Bevæggrunde til at foreslaa en gennemgaaende Forbedring af det nuværende Tøndesystem, baseret paa at adskille Urinen fra de faste Dele og lade den løbe af til den underjordiske Spildevandsledning, er den Omstændighed, at en saadan Konstruktion af Gaardretirader i de senere Aar allerede med Held er indført i en stor Del navnlig offentlige Bygninger i Kjøbenhavn, saaledes i Størsteparten af Kommunens Skoler, det nye „Almindelig Hospital“, Jærnbansens Afgangstation, Nørrebros Jærbanestation, Nybygningerne i Nyboder, foruden mange private Bygninger og Skoler*), og ved den ifjor stedfundne Arbejdsnedlæggelse blandt Renovationskompagniets Folk saa vel som under de mange Extraforanstaltninger ved Udførselen, som Kolerafrygten sidste Sommer medførte, samt endelig under den i Begyndelsen af dette Aar indtraadte ualmindelig strenge Frost viste der sig langt færre Ulemper ved Udførselen overalt, hvor Adskillelssystemet er indført i Gaardene, end i Ejendomme med Retirader efter det almindelige Tøndesystem. Af andre store Fordele ved det her fore-

*) Ialt i henved 1500 Retiradeafdelinger.

slaaede Systems Indførelse i samtlige Gaarde i Kjøbenhavn turde det ikke være den mindst betydende, at man ved Indretningen af Retiraderne undgaar det faste Træværk, som Gulve, Sæder og Forbrædder, der hurtigt tilsmudses og inficeres og derefter er meget vanskeligt at desinficere og holde aldeles rent.

Indretning og Forandring af Sæderetirader i Gaardene efter det foreslaaede System sker nemlig saaledes:

Hele Retiradens Fladerum (saa vel Gulvene indenfor Dørene som den bageste Del op imod Bagklædningen) belægges med Beton, hvori der bagtil støbes en Fordybning, i hvis Bund Afløbet gennem en Rist, som dækker en (isoleret) Vandlaas, finder Sted til Spildevandsledningen. Naar nu Tønden er stillet ned i Fordybningen, sættes Klosettet — en halvrund, bagtil aaben Trækasse med fast Sæde — der er forsynet med en fast indvendig Metal-Urintragt, ned over den, saaledes at den er fuldstændig dækket, og ved Afbenyttelsen gaar altsaa Urinen gennem Tragtens Rør ned igjennem Risten og løber bort til Kloaken, medens Exkrementerne opfanges i Tønden. Ventilationen fra Tønden under Klosettet foregaar gennem en Luftkasse paa Retiradens Bagvæg og et Rør op over Taget.

Naar Tønden skal skiftes, løftes hele Klosettet af, ligesom ellers Sædet paa en almindelig Retirade.

Som alt bemærket, ere Etageklosetterne her i Byen overalt baserede paa Adskillelse af de flydende og faste Dele; men anser jeg det for et stort Fremskridt i sanitær Henseende, dersom der blev truffet den Foranstaltning, at Urinen, i Stedet for at opsamles i de under Urintragterne anbragte Kar eller Beholdere, blev afledet gennem et Rør til Kloaken.

I Ejendomme med Klosetter i Etagerne findes der i Reglen i Gaarden til Aftømmelse af Klosetspande ét, sjældnere flere, saakaldte Potterum; men disse have altid medført de største Ulemper og det værste Svineri, dels paa Grund af deres fra Begyndelsen mangelfulde

Indretning, dels fordi Tønden ved Spandens Aftømning og Skylning som oftest paa en enkelt speciel Rengjøringsdag overfyldes, saa at Indholdet flyder ned i Bunden af Rummet eller ud i Gaarden, hvor det faar Lov at blive liggende til Udbredelse af Stank.

For at raade Bod herpaa, maa enten en af Retiradens Afdelinger indrettes til eller udenfor Retiraden henstilles et særskilt Potte- eller Aftømmelseskloset af følgende Konstruktion:

Bunden belægges ligesom under Gaardklosetterne med Beton med Afløb til Spildevandskloaken gennem en Vandlaas; lidt ovenover Bunden anbringes en solid Jærnrust, paa denne henstilles en af de saakaldte Rør- eller Cylindertønder (se næste Afsnit), og over denne bygges en vid Tragt med skraa, metalklædte Sider og en Aabning af en bestemt passende Størrelse. Klosetspandenes Indhold kan ved denne Konstruktion af Potterum ikke let hældes udenfor Tønden, men optages alt i denne, og herfra siver det Flydende ind i Cylinderrøret og løber bort til Kloaken, medens de faste Exkrementer i Tønden bortføres ligesom Sædetønderne.

Væggene i disse Aftømmelsesklosetter, hvad enten de bestaa af Mur- eller Træværk, imprægneres eller stryges med varm Stenkulstjære; Ventilationsrør anbringes ligesom i Sæderetiraderne, og gennem en Nedløbsrende kan Regnvandet fra Taget ledes ned til Udskylning af Betonbunden.

Selv i Ejendomme med mange Smaafamilier, og hvor der ikke findes Klosetter, vilde det være hensigtsmæssigt at opstille saadanne Potterum, da det jo er meget almindeligt, at især mindre Børn bruge Kammerpotter, hvis Indhold enten hældes i Vadsken og forpester Ejendommen eller ved at aftømmes i Retiraderne hindrer Beboerne i at benytte disse; let tilgængelige, uaflaasede Potterum vilde utvivlsomt bøde paa disse Onder.

Den her omhandlede Forbedring af Tøndesystemet kan selvfølgelig ikke foregaa paa én Gang, men maa ske

efterhaanden ifølge Sundhedskommissionens Initiativ, ligesom det skete ved Overgangen fra Kule- til Tøndesystemet; men fremfor Alt maa Klosetternes Indretning og Opstilling foregaa efter bestemte Regler under kyndig Vejledning og Kontrol, ligesom Afløb til Kloaken vedblivende bør kontrolleres af Brolægningssvæsenet, og Retiradebygningers Opførelse og Ventilation af vedkommende Bygningsinspektør, da der ellers let indsniger sig de samme Fejl, som nu findes ved mange af de i de sidste Aar opstillede Gaardklosetter, idet manglende Kontrol har medført, at baade Indretning og Opstilling tildels har ophævet hele Principet: Adskillelse af de flydende og faste Bestanddele.

Efter Indførelsen af de anførte Klosetter med Afløb for det Flydende til Kloaken, vil det, der bliver tilbage i Tønderne, væsentlig bestaa af faste Exkrementer, hvis Lugt ved Udskillelsen er bleven betydelig reduceret. Udførselen af Tønderne behøver herefter at foregaa sjeldnere, Overfyldning af disse vil absolut blive mindre hyppig, og Omhældning fra en Tønde til en anden vil falde bort af sig selv, fordi Indholdet i Tønderne er for fast til at kunne behandles paa denne Maade uden at efterlade altfor tydelige Spor.

Det Kvantum Gjødning i Tønderne, der kjøres til Oplagene, vil selvfølgelig blive langt mindre end tidligere, da det Flydende, som udgjør den overvejende Del, er løbet bort i Kloaken, og tilmed vil Gjødningen blive af den Konsistens, som Landbrugerne altid sætte mest Pris paa. Den Omstændighed, at der kommer et mindre Kvantum Gjødning til Oplagene, vil tillige bevirke, at der ikke behøves saa mange Oplagshuse som nu, og det stadige Lager vil neppe komme til synderligt at overstige, hvad der kan afhændes til Landbrugerne, saa at der ikke let risikeres en saa stor Ophobning af Gjødning ved Oplagshusene, som det har været Tilfælde i de senere Aar.

Med Hensyn til de Betænkeligheder, som muligvis

kunne opstaa ved at lade det Flydende fra alle Klosetter og Retirader løbe bort i Spildevandskloakerne, skal jeg tillade mig at oplyse, at disse Kloaker jo allerede nu optage al Urin fra samtlige Byens Pissoirer, fra Klosetter i Etagerne, fra de Gaardklosetter, der alt findes her i Byen, samt tillige fra adskillige Hospitaler og Nødtørftshuse, hvis Udtømmelser alle løbe bort i Spildevandskloaken, og kan jeg ikke gjøre mig fortrolig med, at det ved det nye System forøgede Tilløb til denne i nogen Retning skulde kunne særligt inficere den eller medføre andre Ulemper, som Opskylning paa Kysterne etc.

Udgiften til de foreslaaede Klosetters Indførelse i Ejendommene kan selvfølgelig kun komme til at hvile paa de respektive Ejere; men den vil neppe kunne blive trykkende, da jo Spildevandsledninger findes saa godt som overalt i Gaardene, og naar man vil overveje de mange forskjellige Goder, der opnaas ved, at det Flydende fra Retiraderne strax uden Omveje løber bort i Kloaken, samt tage Ophævelsen af en hel Del andre ved det hittidige System klæbende Ulemper i Betragtning, maa den mindre øjeblikkelige Udgift træde i Baggrunden.

II. Latrintønder.

Angaaende de nu brugelige Latrintønders Forarbejdning har der aldrig foreligget nogen bestemt Forskrift, og som Følge heraf ere de i Reglen forfærdigede af simpelt, ru og løst Materiale. Til Nybygninger paahviler den første Anskaffelse af Tønder Bygherren, medens den fremtidige Vedligeholdelse og Fornyelse er indbefattet i vedkommende Latrintreprenørs aarlige Betaling, og som Følge heraf ere ikke sjældent Retirader bleven afleverede til Brug indeholdende Tønder forfærdigede af brugte Sodafade og beslaaede med sorte Jernbaand af allertyndeste og smalleste Dimension, idet de hidrørte fra udenlandske Lærredsballer og vare kjøbte af vedkommende Bødkere paa Toldboden eller af Grosserernes Karle for saa godt som Intet, ja undertiden har det virkelig hændet,

at Tønderne have været saa slette i alle Retninger, at den paagjældende Latrintreprenør for at overtage Udførselen har betinget sig leveret enten bedre Tønder eller et extra Sæt til Reservebrug, eftersom det var aldeles øjensynligt, at de indsatte nye Tønder efter et Par Ganges Vadskning etc. ikke alene vilde være aldeles ubrugelige, men tillige utjenlige til Reparation. At Vadskningen og Renholdelsen af saadanne Latrintønder, mere eller mindre slet forarbejdede af løst og daarligt Materiale, baade frembyder en Del Vanskeligheder og medfører et betydeligt Tidsspilde, ligger i Sagens Natur, da Fækalierne jo ere trængte ind imellem hver enkelt Stave og have udfyldt enhversomhelst Ujævnhed i Tønden.

Mit Forslag i denne Retning gaar derfor ud paa, at samtlige nu i Brug værende Latrintønder, om ikke strax saa dog successive i en ikke altfor fjern Fremtid, aldeles kasseres og erstattes af glatte, imprægnerede Tønder, helst af Egetræ, med galvaniseret Jærnbeklag og i det Hele taget forfærdigede aldeles nøjagtigt efter en approberet Model, fra hvilken der for nye Bygningers Vedkommende paa ingen Maade maa taales nogensomhelst Afvigelse hverken med Hensyn til Størrelse, Materiale eller Forarbejdning.

Til Potterummene benyttes samme Slags Tønder, men indvendig i disse er omtrent i hele Tøndens Højde anbragt et gjennemhullet Rør af galvaniseret Jærn og af Façon som en paa langs gjennemskaaren Cylinder, et saakaldt Cylinderrør. Lidt over Tøndens Bund findes udfør Røret et lille Hul, og flyder altsaa Urinen ind ad Cylinderrørets Smaahuller gennem Hullet i Tønden ned i Kloaken.

Udgiften til disse forbedrede Tønder vil altsaa for nye Bygningers Vedkommende falde paa Bygherren, men maa vel ellers udredes under Driften af vedkommende Entreprenør; hvorvidt dette for ham vil medføre større Udgifter i Aarets Løb, turde være tvivlsomt paa Grund af de nye Tønders ubetinget langt større Holdbarhed end de nu brugelige Gran- eller Fyrretræs-Tønder.

III. Omhældnings-Spørgsmaalet.

Den af Latrinfolkene under Udførselen om Natten i Gaardene foretagne Omhældning fra en Tønde til en anden har altid været et af Tøndesystemets allersvageste Punkter, og ihvorvel der i Aarenes Løb af Entreprenørerne er betalt mange og store Mulkter for denne Art Overtrædelser af Sundhedsbestemmelserne, har det dog ikke været muligt at faa denne Uskik hæmmet, langt mindre afskaffet.

Min foreslaaede Forbedring af hele Systemet vil imidlertid, som andetsteds bemærket, medføre, at Omhældning for de Ejendommers Vedkommende, hvor Systemet indføres, vil blive baade vanskelig og risikabel for Karlene, idet den paa Grund af Tøndeindholdets fastere Konsistens vil efterlade altfor tydelige Spor, som det vil koste for megen Tidsspilde at afvadske eller afskylle paa Stedet i Nattens Mørke.

Samtidig maatte hele Kjøremateriellet etc. være saa rigeligt, at Tønderne i en Ejendom just ikke behøvede at henstaa til de vare aldeles fulde, og maatte altsaa Arbejdet ved Udførselen være fordelt med dette for Øje.

Naar der nu endelig med Hensyn til de Ejendomme, hvor Adskillelsessystemet iværksættes, i Reglementet for Arbejderne blev indflettet en Paragraf, der udtrykkelig forbød al Omhældning og fastsatte Bøder eller Afskedigelse af enhver Arbejder, der blev truffen i Overtrædelse af dette Forbud, er det min Overbevisning, at det nok vil lykkes at faa Bugt med denne gamle, sundhedsfarlige Vane hos Mandskabet.

Det Tilsyn, Politiets Betjente ere i Stand til at føre om Natten særligt med Renovationsudførselen, kan ifølge Forholdene kun være lidet omfattende, og jeg kan derfor ikke undlade at slutte dette Afsnit med at fremhæve det Ønskelige i, at der blev ansat nogle paalidelige, kommunale Opsynsbetjente, som iblandt Andet under kyndig Overledelse have at føre Kontrol med hele Renovationsarbejdets Udførelse og rapportere ethvert Tilfælde, hvor Mandskabet overtræder sine Pligter.

IV. Gjødningsbeholdninger.

Til Renovationskompagniets forskellige Oplag paa Kjøbenhavns Grund: i Lersøen, Raadmandsmarken og ved Kløvermarksvejen paa Amager, er der i hele Aaret 1892 med Natrenovationsvognene udkjørt omtrent 216,000 Korntønder Latringjødning og atter bortkjørt derfra 215,540 Tdr. *)

Jeg er imidlertid temmelig overbevist om, at hvis Adskillelsessystemet indføres, og al Natrenovationskjørsel fra Landjurisdiktionerne ophører (se nedenfor), vil den aarlige Tilførsel af Gjødning til Oplagene reduceres til højst 120 à 130,000 Korntønder.

Naar nu ved Udløbet af Kjøbenhavns Renovationskompagnis Kontrakt med Magistraten førstk. 1ste Novbr. Gjødningsbeholderne blive tømte, vil sikkert de Oplagshuse, der findes i Raadmandsmarken, strax kunne nedlægges, og det vil derefter kun blive nødvendigt at bibeholde Oplagene i Lersøen og ved Kløvermarksvejen paa Amager; disse to ville vistnok til enhver Tid være tilstrækkelige til Optagelse af det Kvantum Gjødning, hvis Afsætning Vejrforholdene undertiden kunne hindre, hvorved rigtignok maa forudsættes, at Gjødningen ikke holdes i saa høj Pris, at Landbrugerne vride sig ved at købe den, og tillige, at man i den Tid, da der ikke fra Landet afhentes Gjødning ved de kjøbenhavnske Oplag, expederer det størst mulige Kvantum bort pr. Jærnbane.

Skulde det endelig komme til at knibe med Plads, vil Reservebeholderen i Lersøen uden altfor stor Bekostning kunne udvides, og endelig har man jo den Udvej at etablere Jærnbanetransport til flere Oplag ved alt eksisterende, event. nye sjællandske Banelinier.

Under Kjøbenhavns Renovationskompagnis Virksom-

*) Dette Kvantum fremkommer saaledes: Hentet af Landbrugere fra Lersøen 25,300 Tdr., fra Raadmandsmarken 86,650 Tdr., fra Amageroplaget 49,590 Tdr., afsendt pr. Jærnbane til Hedehusene 37,000 Tdr. og til Lillerød 17,000 Tdr.

hed er indbefattet en ikke ganske ubetydelig Udførsel af Natrenovation fra Utterslev, Frederiksberg, Valby og Amager, som aflæsses i Kompagniets Oplagsbeholdere, der jo alle ligge paa Kjøbenhavns Grund. Mod denne Indførsel af Gjødning til Kjøbenhavn fra Landjurisdiktionerne bør der efter min Mening nedlægges bestemt Forbud, og der turde være saa megen større Anledning hertil, som vedkommende udenbys Autoriteter i sin Tid have paabudt Nedlæggelse af de gamle Gjødningsoplæg paa Utterslevmark og ved Roskildevejen, hvilket havde Etableringen af det kostbare Oplæg i Lersøen til Følge.

V. Gjødningsetablissementerne.

Hvad Indretning og Forbedring af selve Gjødningsetablissementerne angaar, da anser jeg det navnlig for paatrængende nødvendigt, at Terrænet omkring disse i en ikke for lille Udstrækning belægges med Beton eller andet uigjennemtrængeligt Materiale med regulerede Afløb, for at hindre, at Jorden inficeres dels ved Spild og dels under Vadskning af Latrinvogne, Tønder etc.

Næsteften rigeligt Vand, bør der ved hvert Oplæg forefindes Dampapparater til Tøndernes grundige Rensning og særlig Optøning om Vinteren, naar de mange Gange udbringes aldeles bundfrosne, i hvilken Anledning en betydelig Del af dem ved at ophugges med Jærnstænger enten gaar helt i Løbet eller maa underkastes Bødkerbehandling.

For om Natten at kontrollere, dels at Materiellet rengjøres ordentligt, dels at Natrenovationen virkelig udbringes til Oplagene og aflæsses paa rette Steder, vil jeg anse det for nødvendigt, at der ved hvert af Gjødningsoplagene stationeres en af de tidligere foreslaaede kommunale Opsynsbetjente.

VI. Driften.

Saafernt det her foreliggende Forslag til Tøndesystemets Forbedring maatte vinde Tilslutning, tror jeg,

at det bedst vil kunne gennemføres ved, at Magistraten selv til en Begyndelse overtager Ledelsen af den største Bedrift paa Renovationsvæsenets Omraade, nemlig Kjøbenhavns Renovationskompagnis, som jo af dette Selskab er opsagt Magistraten til førstk. 1ste November; thi under de kommunale Myndigheders Ledelse er der Grund til at antage, at de sanitære Hensyn gennemgaaende ville blive de overvejende, medens man, hvis Private skulle overtage Entreprisen, ikke kan værges imod, at det pekuniære Spørgsmaal stilles i første Række, Sundhedshensyn i anden.

Herimod vil kunne indvendes, at Autoriteterne jo altid have det i deres Magt at kunne tvinge Privatmand til fuldtud at rette sig efter Sundhedsbestemmelserne, Kontrakter etc.; men dels vil jo ingensomhelst Kontrakt blive oprettet uopsigelig, og dels løbes der den Risiko, at en Privat uden Opsigelse pludselig standser en Virksomhed, der blot ved et Par Dages Afbrydelse kan paaføre Byen de allerstørste Gøner og Ulemper, ja endogsaa have aldeles uberegnelige Følger.

Skulde Magistraten bestemme sig til fra 1ste November at overtage Kjøbenhavns Renovationskompagnis Entreprise (som anført med Undtagelse af de udenbys Jurisdiktioner), mener jeg, at dette kan ske uden nogen- somhelst Afbrydelse, naar blot det hele nødvendige Materiel er fulgt med Overtagelsen eller itide skaffet tilveje. Hele Reformen kan først gennemføres efter nævnte Tidspunkt; men der turde Intet være til Hinder for, at der i den nærmeste Tid kan tages fat paa Installeringer efter Adskillelssystemet, og da der fra Kompagniets Side allerede længe før Kontraktens Udløb vil blive arbejdet paa Bortskaffelse af Gjødningsen fra samtlige Oplag, vil man allerede til 1ste November kunne være naaet et godt Stykke frem imod Maalet.

Med Hensyn til Administrationen tror jeg, at Magistraten vil kunne lede denne med nogle mindre væsentlige Forandringer efter samme Princip som Kompagniet

med en Forretningsfører og en Inspektør, for hvis resp. Forretninger der affattes nærmere Bestemmelser.

Bekostningen ved Overtagelsen af den omtalte Entreprise kan for Tiden ikke engang tilnærmelsesvis opgives, da den jo afhænger af, hvilke Priser, der fastsættes for Materiel, Bygninger, Jærnbaneanlæg m. v., og det Samme er Tilfælde med Hensyn til Driftsregnskabet for det første Aar; men jeg tillader mig at være af den Mening, at man allerede med Udgangen af Aaret 1894 vil have høstet saa megen Erfaring, at Udarbejdelsen af Budgettet for det følgende Aar ikke vil volde større Vanskeligheder, og at Resultatet af den betydelige Entreprises Overgang til Kommunen vil stille sig gunstigt.

